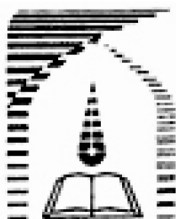

به نام خدا

دانشگاه تربیت مدرس
دانشکده هنر و معماری

پایان نامه دوره کارشناسی ارشد گرافیک

بررسی نقش عکس در پوستره‌های فرهنگی بعد از انقلاب در ایران (با تأکید بر پوستره‌های سینمایی)

پروژه‌ی عملی:

طراحی پوستر برای فیلم و تئاتر

مهشید آسوده‌خواه

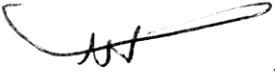
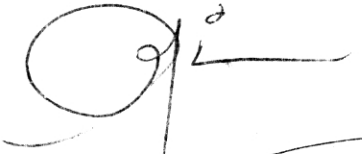
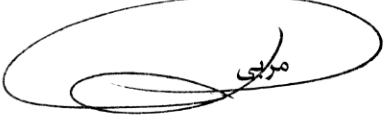

استاد راهنما:

علیرضا مصطفی‌زاده ابراهیمی

بهمن ماه ۱۳۸۸

تأیید اعضای هیات داوران حاضر در جلسه دفاع از پایان نامه کارشناسی ارشد

اعضای هیئت داوران نسخه نهایی پایان نامه خانم مهشید آسوده خواه تحت عنوان: بررسی نقش عکس در پوستره‌های فرهنگی بعد از انقلاب در ایران (با تاکید بر پوستره‌های سینمایی) - پروژه عملی: طراحی پوستر برای (تئاتر و فیلم) را از نظر فرم و محتوی بررسی نموده و پذیرش آنرا برای تکمیل درجه کارشناسی ارشد پیشنهاد می‌کنند.

امضاء	رتبه علمی	نام و نام خانوادگی	اعضای هیات داوران
	مربی	علیرضا مصطفی زاده	۱- استاد راهنما
	دانشیار	دکتر محمد خزائی	۲- استاد ناظر
	مربی	مصطفی اوجی	۳- استاد ناظر
	مربی	محمد رضا ریاضی	۴- استاد ناظر
	دانشیار	دکتر محمد خزائی	۵- نماینده تحصیلات تکمیلی

آیین نامه چاپ پایان نامه (رساله) های دانشجویان دانشگاه تربیت مدرس

نظر به اینکه چاپ و انتشار پایان نامه (رساله) های تحصیلی دانشجویان دانشگاه تربیت مدرس، مبین بخشی از فعالیتهای علمی - پژوهشی دانشگاه است بنابراین به منظور آگاهی و رعایت حقوق دانشگاه، دانش آموختگان این دانشگاه نسبت به رعایت موارد ذیل متعهد می شوند:

ماده ۱: در صورت اقدام به چاپ پایان نامه (رساله) ی خود، مراتب را قبلاً به طور کتبی به «دفتر نشر آثار علمی» دانشگاه اطلاع دهد.

ماده ۲: در صفحه سوم کتاب (پس از برگ شناسنامه) عبارت ذیل را چاپ کند:

«کتاب حاضر، حاصل پایان نامه کارشناسی ارشد/ رساله دکتری نگارنده در رشته ارباب معرفت است که در سال

۸۸ دانشکده علوم پایه دانشگاه تربیت مدرس به راهنمایی سرکار خانم/جناب آقای دکتر علیرضا مصطفی زاده

، مشاوره سرکار خانم/جناب آقای دکتر و مشاوره سرکار خانم/جناب آقای دکتر

از آن دفاع شده است.»

ماده ۳: به منظور جبران بخشی از هزینه های انتشارات دانشگاه، تعداد یک درصد شمارگان کتاب (در هر نوبت چاپ) را به «دفتر نشر آثار علمی» دانشگاه اهدا کند. دانشگاه می تواند مازاد نیاز خود را به نفع مرکز نشر در معرض فروش قرار دهد.

ماده ۴: در صورت عدم رعایت ماده ۳، ۵۰٪ بهای شمارگان چاپ شده را به عنوان خسارت به دانشگاه تربیت مدرس، تأدیه کند.

ماده ۵: دانشجو تعهد و قبول می کند در صورت خودداری از پرداخت بهای خسارت، دانشگاه می تواند خسارت مذکور را از طریق

مراجعه قضایی مطالبه و وصول کند؛ به علاوه به دانشگاه حق می دهد به منظور استیفای حقوق خود، از طریق دادگاه، معادل وجه

مذکور در ماده ۴ را از محل توقیف کتابهای عرضه شده نگارنده برای فروش، تامین نماید.

ماده ۶: اینجانب مشید آبروه خواه دانشجوی رشته گرامر مقطع کارشناسی ارشد

تعهد فوق و ضمانت اجرایی آن را قبول کرده، به آن ملتزم می شوم.

نام و نام خانوادگی: مشید آبروه خواه

تاریخ و امضا: ریشه خواه

۸۹، ۲، ۶

آیین نامه حق مالکیت مادی و معنوی در مورد نتایج پژوهشهای علمی دانشگاه تربیت مدرس

مقدمه: با عنایت به سیاستهای پژوهشی و فناوری دانشگاه در راستای تحقق عدالت و کرامت انسانها که لازمه شکوفایی علمی و فنی است و رعایت حقوق مادی و معنوی دانشگاه و پژوهشگران، لازم است اعضای هیأت علمی، دانشجویان، دانش‌آموختگان و دیگر همکاران طرح، در مورد نتایج پژوهشهای علمی که تحت عناوین پایان‌نامه، رساله و طرحهای تحقیقاتی با هماهنگی دانشگاه انجام شده است، موارد زیر را رعایت نمایند:

ماده ۱- حق نشر و تکثیر پایان‌نامه/ رساله و درآمدهای حاصل از آنها متعلق به دانشگاه می‌باشد ولی حقوق معنوی پدیدآورندگان محفوظ خواهد بود.

ماده ۲- انتشار مقاله یا مقالات مستخرج از پایان‌نامه/ رساله به صورت چاپ در نشریات علمی و یا ارائه در مجامع علمی باید به نام دانشگاه بوده و با تأیید استاد راهنمای اصلی، یکی از اساتید راهنما، مشاور و یا دانشجو مسئول مکاتبات مقاله باشد. ولی مسئولیت علمی مقاله مستخرج از پایان‌نامه و رساله به عهده اساتید راهنما و دانشجو می‌باشد.

تبصره: در مقالاتی که پس از دانش‌آموختگی بصورت ترکیبی از اطلاعات جدید و نتایج حاصل از پایان‌نامه/ رساله نیز منتشر می‌شود نیز باید نام دانشگاه درج شود.

ماده ۳- انتشار کتاب، نرم‌افزار و یا آثار ویژه (اثری هنری مانند فیلم، عکس، نقاشی و نمایشنامه) حاصل از نتایج پایان‌نامه/ رساله و تمامی طرحهای تحقیقاتی کلیه واحدهای دانشگاه اعم از دانشکده‌ها، مراکز تحقیقاتی، پژوهشکده‌ها، پارک علم و فناوری و دیگر واحدها باید با مجوز کتبی صادره از معاونت پژوهشی دانشگاه و براساس آیین‌نامه‌های مصوب انجام شود.

ماده ۴- ثبت اختراع و تدوین دانش فنی و یا ارائه یافته‌ها در جشنواره‌های ملی، منطقه‌ای و بین‌المللی که حاصل نتایج مستخرج از پایان‌نامه/ رساله و تمامی طرحهای تحقیقاتی دانشگاه باید با هماهنگی استاد راهنما یا مجری طرح از طریق معاونت پژوهشی دانشگاه انجام گیرد.

ماده ۵- این آیین‌نامه در ۵ ماده و یک تبصره در تاریخ ۸۷/۴/۱ در شورای پژوهشی و در تاریخ ۸۷/۴/۲۳ در هیأت رئیسه دانشگاه به تأیید رسید و در جلسه مورخ ۸۷/۷/۱۵ شورای دانشگاه به تصویب رسیده و از تاریخ تصویب در شورای دانشگاه لازم‌الاجرا است.

«اینجانب پیشرو دانشجوی رشته پایان ..... ورودی سال تحصیلی ۸۶ ..... مقطع پایان دانشکده پایان ..... متعهد می‌شوم کلیه نکات مندرج در آیین‌نامه حق مالکیت مادی و معنوی در مورد نتایج پژوهشهای علمی دانشگاه تربیت مدرس را در انتشار یافته‌های علمی مستخرج از پایان‌نامه/ رساله تحصیلی خود رعایت نمایم. در صورت تخلف از مفاد آیین‌نامه فوق‌الاشعار به دانشگاه وکالت و نمایندگی می‌دهم که از طرف اینجانب نسبت به لغو امتیاز اختراع بنام بنده و یا هرگونه امتیاز دیگر و تغییر آن به نام دانشگاه اقدام نماید. ضمناً نسبت به جبران فوری ضرر و زیان حاصله براساس برآورد دانشگاه اقدام خواهم نمود و بدینوسیله حق هرگونه اعتراض را از خود سلب نمودم.» ۸۹/۱/۱۵ پ

امضاء: پیشرو

تاریخ: ۸۹/۲/۶

چکیده

آنچه از نظر خواهد گذشت پژوهشی بر سیر تاریخی طراحی پوستر در ایران از آغاز و با تأکید بر پوسترهای فرهنگی و به خصوص سینمایی بعد از انقلاب اسلامی و بررسی نقش عکس در آنها است. در فصل نخست تلاش شده تا بر تاریخچه‌ی طراحی گرافیک در ایران از پیدایش و رواج چاپ و به وجود آمدن نخستین پوسترها و اعلان‌ها و گسترش آن تا به امروز با تأکید بر سیر تحول پوستر نگاهی گذرا انداخته شود و سپس مروری کوتاه بر تاریخچه‌ی عکاسی در ایران داریم. پیشرفت صنعت چاپ و تأثیر آن بر روند رو به رشد طراحی گرافیک، ظهور هنرمندان بزرگی در عرصه‌ی پوسترسازی، تأثیرات انقلاب اسلامی و در پی آن جنگ میان ایران و عراق، گرایش طراحان به آثار هنری و گذشته‌ی تصویری ایران و به خصوص تمایل به استفاده از خط و خوشنویسی ایرانی تحولات بزرگی در زمینه‌ی طراحی پوستر به وجود آوردند. با نگاهی به طراحی گرافیک در ایران در می‌یابیم که این هنر تا چه حد با امکانات فنی و تکنولوژی زمان عجین بوده است. نخست تحولات اجتماعی و تاریخی و برخورد ما با غرب، و دوم تحولات فنی در گرافیک ایران تأثیر فراوانی داشتند.

در فصل دوم از هنر عکاسی در عرصه‌ی گرافیک و در پی آن از پوستر و فرآیند آن در ارتباطی که نتیجه‌ی بحث رومن یاکوبسن است صحبت خواهد شد. نظریه‌ای که یاکوبسن پیش کشید در مورد ارتباط‌های زبان‌شناسی است، اما به سادگی می‌توان آن را در گستره‌ی نظام‌های نشانه‌شناسی غیرزبانی و از آن میان نشانه‌های دیداری به کار گرفت. در ادامه انواع پوستر بر

اساسِ موضوعات مختلف و شیوه‌های گوناگونِ اجرای اثر دسته‌بندی شده‌اند و تعاریفی از آن‌ها ارائه گردیده است.

در فصل سوم مروری کوتاه بر تاریخچه‌ی پوسترهای سینمایی در ایران و شیوه‌های متفاوتِ طراحیِ این نوع پوسترها صورت گرفته است. در نهایت تعاریفی از نقدِ یک اثر هنری و بررسی چند نمونه از پوسترهای سینمای ایران مدّ نظر است.

واژگان کلیدی: گرافیک، عکس، پوستر، پوسترهای فرهنگی، پوسترهای سینمایی

فهرست مطالب

مقدمه ۱

فصل ۱: گرافیک و عکاسی

۱-۱- دو رویکرد غالب در طراحی گرافیک معاصر ایران ۴

۱-۲- پیشینه‌ی طراحی گرافیک در ایران ۶

۱-۳- طراحی گرافیک بعد از انقلاب ۱۸

۱-۴- عکاسی در ایران ۳۱

۱-۵- عکاسی در عرصه‌ی هنر گرافیک ۳۵

فصل ۲: انواع دسته‌بندی پوستر

۲-۱- دیزاین ۴۳

۲-۲- پوستر ۴۵

۲-۳- پوستر در فرآیند ارتباط ۴۸

۲-۴- دسته‌بندی پوسترها بر اساس موضوع ۵۴

۲-۵- دسته‌بندی پوسترها از لحاظ ابزار بصری تولید پیام ۶۱

فصل ۳: بررسی پوسترهای سینمایی در ایران

۳-۱- پوسترهای سینمایی ۶۸

۳-۲- پوسترهای سینمایی در ایران ۷۰

۳-۳- شیوه‌های متفاوت در طراحی پوسترهای سینمایی در ایران ۸۱

۳-۴- نقد اثر هنری ۸۳

۳-۵- تحلیل چند پوستر سینمایی بعد از انقلاب ۸۷

۹۶	نتیجه‌گیری .....
۹۹	فهرست منابع .....
۱۰۲	شرح و تصاویر کار عملی .....
۱۰۶	چکیده انگلیسی .....

فهرست تصاویر

- تصویر ۱- پوستر فیلم، سرگذشت ناپلئون، نمونه‌ای از اولین پوسترهای فیلم در ایران ۱۰
- تصویر ۲- پوستر فیلم، سلطان عشق، نمونه‌ای از اولین پوسترهای فیلم در ایران ۱۰
- تصویر ۳- پوستر، تئاتر مکر زنان، ۱۳۲۲ ..... ۱۱
- تصویر ۴- پوستر، فیلم غزل، مرتضی ممیز، ۱۳۵۳ ..... ۱۴
- تصویر ۵- پوستر، تئاتر شاپرک خانوم، ابراهیم حقیقی، ۱۳۵۵ ..... ۱۵
- تصویر ۶- پوستر، فستیوال بین‌المللی کودکان و نوجوانان، فرشید مثقالی، ۱۳۵۲ ..... ۱۶
- تصویر ۷- پوستر، فیلم مداد بنفش، فرشید مثقالی، ۱۳۵۳ ..... ۱۶
- تصویر ۸- پوستر، رقص‌های بلوچستان، صادق بریرانی، ۱۳۵۰ ..... ۱۷
- تصویر ۹- پوستر، پنجمین جشن هنر شیراز، قباد شیوا، ۱۳۵۰ ..... ۱۷
- تصویر ۱۰- پوستر، جمعه سیاه، اسماعیل شیشه‌گران، ۱۳۵۷ ..... ۱۹
- تصویر ۱۱- پوستر، پرنده آزادی، کوروش شیشه‌گران، ۱۳۵۸ ..... ۲۰
- تصویر ۱۲- پوستر، آزادی قلم، کوروش شیشه‌گران، ۱۳۵۷ ..... ۲۰
- تصویر ۱۳- پوستر، فیلم آخرین وسوسه مسیح، علیرضا مصطفی‌زاده، ۱۳۸۱ ..... ۲۳
- تصویر ۱۴- پوستر، فیلم خواب خاک، رضا عابدینی، ۱۳۸۱ ..... ۲۳
- تصویر ۱۵- پوستر، سال بین‌المللی زن، فرهاد باتمانقلیچ، ۱۳۵۳ ..... ۲۵
- تصویر ۱۶- پوستر، سال بین‌المللی زن، فرهاد باتمانقلیچ، ۱۳۵۳ ..... ۲۵
- تصویر ۱۷- پوستر، پودر برف، مجید بلوچ، ۱۳۴۲ ..... ۲۵
- تصویر ۱۸- پوستر، نمایشگاه گروهی پوستر، پدram حربی، ۱۳۸۲ ..... ۲۸
- تصویر ۱۹- پوستر، هشتمین نمایشگاه دوسالانه جهانی پوستر تهران، مریم عنایتی، ۱۳۸۲ ..... ۲۸

- تصویر ۲۰- پوستر، باغ ایرانی، مهدی سعیدی، ۱۳۸۳ ..... ۲۹
- تصویر ۲۱- پوستر، هشتمین جشنواره بین‌المللی پوستر تهران، تهمتن امینیان، ۱۳۸۲ ..... ۲۹
- تصویر ۲۲- پوستر، آخرین نمایشگاه پوسترهای گروه مثبتمنفی، اونیش امین‌الهی، ۱۳۸۳ ..... ۲۹
- تصویر ۲۳- پوستر، تئاتر پینوکیو، فرهاد فزونی، ۱۳۸۶ ..... ۲۹
- تصویر ۲۴- پوستر، یادبود مرتضی ممیز، پریسا تشکری، ۱۳۸۳ ..... ۲۹
- تصویر ۲۵- پوستر، نمایشگاه تایپوگرافی مولوی، مرتضی آکوچکیان، ۱۳۸۳ ..... ۲۹
- تصویر ۲۶- پوستر، نمایشگاه عکس، رویاهای گریبان، حسن کریم‌زاده، ۱۳۸۳ ..... ۳۰
- تصویر ۲۷- پوستر، تئاتر کافی‌شاپ داخلی شب، فرهاد فزونی، ۱۳۸۳ ..... ۳۰
- تصویر ۲۸- پوستر، تئاتر هشتمین خوان، فرهاد فزونی، ۱۳۸۲ ..... ۴۷
- تصویر ۲۹- پوستر، نمایشگاه پوستر شهر هماهنگ، علیرضا مصطفی‌زاده، ۱۳۸۸ ..... ۵۶
- تصویر ۳۰- پوستر، پنجمین نمایشگاه دوسالانه طراحان گرافیک ایران، مصطفی اسدالهی، ۱۳۷۵ ..... ۵۶
- تصویر ۳۱- پوستر، نمایشگاه نقاشی‌های کریم نصر، ایمان راد، ۱۳۸۵ ..... ۵۶
- تصویر ۳۲- پوستر، نمایشگاه هنر معاصر، افسردگی عمیق‌تر، فرهاد فزونی، ۱۳۸۵ ..... ۵۶
- تصویر ۳۳- پوستر، نمایشگاه نقاشی حسین ماهر، رضا عابدینی، ۱۳۷۹ ..... ۵۶
- تصویر ۳۴- پوستر، نمایشگاه پوستر بانک و محیط زیست، علیرضا مصطفی‌زاده، ۱۳۸۳ ..... ۵۷
- تصویر ۳۵- پوستر، محصولات لیرا، حسن کریم‌زاده، ۱۳۸۷ ..... ۵۷
- تصویر ۳۶- پوستر، برای کودکانمان آسمان آبی بسازیم، پریسا تشکری، ۱۳۸۰ ..... ۵۹
- تصویر ۳۷- پوستر، چهارمین بازارچه غذا (کودکان کار)، رضا عابدینی، ۱۳۸۲ ..... ۵۹
- تصویر ۳۸- پوستر، هشتمین جشنواره بین‌المللی پوستر مکزیک، تهمتن امینیان، ۱۳۸۲ ..... ۵۹
- تصویر ۳۹- پوستر، اولین جشنواره بین‌المللی پوستر جهان اسلام، تهمتن امینیان، ۱۳۸۲ ..... ۵۹
- تصویر ۴۰- پوستر، صلح آرزوی ماست، حسن کریم‌زاده، ۱۳۸۷ ..... ۶۰
- تصویر ۴۱- پوستر، زندگی یا جنگ، تهمتن امینیان، ۱۳۸۲ ..... ۶۰

- تصویر ۴۲- پوستر، به یاد دیوار مقاومت، خرمشهر، پدram حربی، ۱۳۸۵ ..... ۶۰
- تصویر ۴۳- پوستر، نیمه شعبان، مسعود نجابتی، ۱۳۸۱ ..... ۶۰
- تصویر ۴۴- پوستر، نمایشگاه عکس و گرافیک، رضا عابدینی، ۱۳۸۳ ..... ۶۲
- تصویر ۴۵- پوستر، نمایشگاه آثار محمد احصایی، محمد احصایی، ۱۳۵۴ ..... ۶۲
- تصویر ۴۶- پوستر، نمایشگاه تایپوگرافی بوف کور، ساعد مشکی، ۱۳۸۱ ..... ۶۳
- تصویر ۴۷- پوستر، چهاردهمین جشنواره موسیقی ذکر و ذاکرین، مهدی سعیدی، ۱۳۸۲ ..... ۶۳
- تصویر ۴۸- پوستر، نمایشگاه تصویرسازی زبان مشترک، ایمان راد، ۱۳۸۴ ..... ۶۳
- تصویر ۴۹- پوستر، سومین نشست بین‌المللی GIAN، علیرضا مصطفی‌زاده، ۱۳۸۳ ..... ۶۳
- تصویر ۵۰- پوستر، فیلم ماهی، کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان ۶۳
- تصویر ۵۱- پوستر، دومین نمایشگاه نقاشی کودکان و نوجوانان، مجله تماشا، قباد شیوا، ۱۳۵۱ ..... ۶۴
- تصویر ۵۲- پوستر، قصه‌هایی برای کودکان و نوجوانان، کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان ۶۴
- تصویر ۵۳- پوستر، چهارمین نمایشگاه دوسالانه طراحان گرافیک ایران، علی خورشیدپور، ۱۳۷۳ ..... ۶۵
- تصویر ۵۴- پوستر، هشتمین نمایشگاه دوسالانه جهانی پوستر تهران، مصطفی اسدالهی، ۱۳۸۲ ..... ۶۵
- تصویر ۵۵- پوستر، کتاب گرافیک ایران ۱، مجید عباسی، ۱۳۸۰ ..... ۶۶
- تصویر ۵۶- پوستر، نمایشگاه آثار هنرستان هنرهای تجسمی پسران، مسعود نجابتی، ۱۳۸۱ ..... ۶۶
- تصویر ۵۷- پوستر، کنسرت موسیقی تلفیقی، گروه بهنا، فرهاد فزونی، ۱۳۸۶ ..... ۶۶
- تصویر ۵۸- پوستر، کنسرت موسیقی کلاسیک، فرهاد فزونی، ۱۳۸۵ ..... ۶۶
- تصویر ۵۹- پوستر، چهارمین جشن‌های خانه تئاتر، ابراهیم حقیقی، ۱۳۸۶ ..... ۶۷
- تصویر ۶۰- پوستر، فیلم رنگ خدا، علی وزیریان، ۱۳۷۶ ..... ۶۷
- تصویر ۶۱- پوستر، فیلم مریم مقدس، علی وزیریان، ۱۳۸۱ ..... ۶۷
- تصویر ۶۲- پوستر، نمایشگاه پوستر از خود، مجید عباسی، ۱۳۸۲ ..... ۶۷
- تصویر ۶۳- پوستر، کتاب مرغ سحر، خاطرات پروانه بهار، مجید عباسی، ۱۳۸۴ ..... ۶۷

- تصویر ۶۴- پوستر، نمایشگاه پرتره‌های کامبیز شافعی، مجید عباسی، ۱۳۸۴ ..... ۶۷
- تصویر ۶۵- پوستر، فیلم آخرین شب اعدام، نمونه‌ای از اولین پوسترهای فیلم در ایران ۷۱
- تصویر ۶۶- پوستر، فیلم دختر لر، چاندرا وارکر، ۱۳۲۲ ..... ۷۲
- تصویر ۶۷- پوستر، فیلم چهارراه حوادث، میشا گيراگوسیان، ۱۳۳۳ ..... ۷۳
- تصویر ۶۸- پوستر، فیلم آقا جنی شده، هایک اجاقیان، ۱۳۳۸ ..... ۷۳
- تصویر ۶۹- پوستر، فیلم گاو، فرشید مثقالی، ۱۳۴۸ ..... ۷۴
- تصویر ۷۰- پوستر، فیلم گاو، فرشید مثقالی، ۱۳۴۸ ..... ۷۵
- تصویر ۷۱- پوستر، فیلم بلوچ، مرتضی ممیز، ۱۳۵۱ ..... ۷۵
- تصویر ۷۲- پوستر، فیلم پستچی، فرشید مثقالی، ۱۳۵۱ ..... ۷۵
- تصویر ۷۳- پوستر، فیلم گوزن‌ها، مرتضی ممیز، ۱۳۵۴ ..... ۷۵
- تصویر ۷۴- پوستر، فیلم تیغ و ابریشم، آیدین آغداشلو، ۱۳۶۵ ..... ۷۶
- تصویر ۷۵- پوستر، فیلم آنسوی آتش، قباد شیوا، ۱۳۶۷ ..... ۷۶
- تصویر ۷۶- پوستر، فیلم شازده احتجاج، فرشید مثقالی، ۱۳۵۳ ..... ۷۷
- تصویر ۷۷- پوستر، فیلم ترنج، مجید اخوان، ۱۳۶۵ ..... ۷۷
- تصویر ۷۸- پوستر، فیلم برزخی‌ها، محمدعلی باطنی، ۱۳۶۱ ..... ۷۷
- تصویر ۷۹- پوستر، فیلم هنرپیشه، رضا عابدینی، ۱۳۷۱ ..... ۸۷
- تصویر ۸۰- پوستر، فیلم اخراجی‌ها ۲، ۱۳۸۷ ..... ۸۹
- تصویر ۸۱- پوستر، فیلم بازی بزرگان، محمدعلی باطنی، ۱۳۷۲ ..... ۸۹
- تصویر ۸۲- پوستر، فیلم ای ایران، ۱۳۶۹ ..... ۹۰
- تصویر ۸۳- پوستر، فیلم ای ایران، ۱۳۶۹ ..... ۹۰
- تصویر ۸۴- پوستر، فیلم پرده آخر، ۱۳۶۹ ..... ۹۲
- تصویر ۸۵- پوستر، فیلم کمال‌الملک، مرتضی ممیز، ۱۳۶۳ ..... ۹۳

- تصویر ۸۶- پوستر، فیلم یک داستان واقعی، ۱۳۷۵ ..... ۹۳
- تصویر ۸۷- پوستر، فیلم خاک آشنا، ۱۳۸۶ ..... ۹۳
- تصویر ۸۸- پوستر، فیلم یک بوس کوچولو، ساعد مشکی، ۱۳۸۴ ..... ۹۳
- تصویر ۸۹- پوستر، فیلم باشو غریبه‌ای کوچک، منوچهر عبدالله‌زاده، ۱۳۶۸ ..... ۹۴
- تصویر ۹۰- پوستر، فیلم دونده، پرویز محلاتی، ۱۳۶۴ ..... ۹۴
- تصویر ۹۱- پوستر، فیلم تهران انار ندارد، ۱۳۸۶ ..... ۹۴
- تصویر ۹۲- پوستر، فیلم سنتوری، ۱۳۸۵ ..... ۹۵
- تصویر ۹۳- پوستر، فیلم درباره الی...، ۱۳۸۸ ..... ۹۵
- تصویر ۹۴- پوستر، فیلم دعوت، بهزاد خورشیدی، ۱۳۸۷ ..... ۹۵
- تصویر ۹۵- پوستر، فیلم رئیس، ۱۳۸۶ ..... ۹۵
- تصویر ۹۶- پوستر، فیلم کنعان، بهزاد خورشیدی، ۱۳۸۷ ..... ۹۵

مقدمه

ما در زندگی روزمره‌ی خود با پیام‌های گرافیکی احاطه شده‌ایم که به حیاتِ ما نقش و رنگ زده‌اند. طراحان گرافیک با به کار بردن شیوه‌های مختلف که از لحاظ بصری و فکری متفاوت هستند، برای جذب مخاطب رقابت می‌کنند. طراحان در طول فعالیت حرفه‌ای خود با سفارش‌ها و موضوعات متنوع مواجه می‌شوند. داشتن اطلاعاتی جامع از موضوع هر سفارش می‌تواند روند طراحی را سریع‌تر پیش برده و نتیجه را بهبود بخشد. پوستر با موضوع فرهنگی از آن دسته سفارش‌هایی است که هر طراح ممکن است با آن روبه‌رو شود. نگاهی به تاریخچه‌ی طراحی گرافیک مؤید این موضوع است که طراحان گرافیک، به طراحی این نوع پوستر علاقه‌ی زیادی نشان داده‌اند. طراح برای بیان طرح و ایده‌ی خود از شیوه‌های متفاوتی بهره می‌جوید تا پیام خود را به مخاطب عرضه کند. یکی از روش‌ها و شیوه‌های به کار گرفته شده در بسیاری از پوسترها استفاده از عکس به طُرق مختلف است. از این رو در پژوهش حاضر ارزیابی موقعیت عکس در پوسترهای فرهنگی و به خصوص در پوسترهای سینمایی - به دلیل رواج استفاده از عکس در آن‌ها - بعد از انقلاب در ایران مدّ نظر است. متأسفانه تحوّل استفاده از عکس در ارتباط تصویری متناسب با رشد گسترده‌ی کمی و کیفی آثار گرافیک نیست، در حالیکه عکس یکی از ابزارهای اصلی برای دستیابی به ارتباطی مؤثر در پیام‌های بصری است.

در طول تاریخ همواره بین رشته‌های مختلف هنری تعامل وجود داشته و این امر باعث ارتقاء و پیشرفت در شاخه‌های گوناگون هنری شده است. از این میان عکاسی در پیشبرد

گرافیک مفید واقع شده و طراح گرافیک در بسیاری مواقع توانسته با استفاده از عکس و امکانات مختلف عکاسی فکر و ایده‌ی خود را مطرح کند. حال با توجه به این موضوع این سؤال مطرح می‌شود که آیا طراحان در به کار بردن عکس در پوسترهای فرهنگی - به خصوص در پوسترهای سینمایی - موفق بوده‌اند؟ چگونه عکس می‌تواند در بیان مفهوم در پوسترهای فرهنگی بعد از انقلاب در ایران نقش مؤثری داشته باشد؟ استفاده از عکس از چه راه‌هایی بر سهولت انتقال پیام تأثیر می‌گذارد؟ آیا به کارگیری این روش در طراحی می‌تواند ارتباط درستی با مخاطب برقرار کند و نگاه فرهنگی جامعه را ارتقاء بخشد؟

یک اثر بیش از هر چیز، حاکی از جهان‌بینی هنرمند و زمینه‌های اجتماعی و فرهنگی او است. هنرمند تا حد زیادی می‌تواند عقاید، تصورات و احساسات خود را با به کارگیری ابزارهای مختلف انتقال پیام در اثر مطرح کند. او می‌تواند قابلیت مواد را کشف کند و برای بیان تعبیر خود، شکل‌های جدید و ابداعی را به کار گیرد و بر ساختار اجتماعی و الگوهای فرهنگی جامعه تأثیر بگذارد.

در ایران تحولات فرهنگی و اجتماعی طی سال‌های متمادی و به ویژه در دوره‌ی قاجار شکل گرفت که به سهم خود در بالا بردن فرهنگ جامعه تأثیر فراوانی گذاشت. از آن جمله روانه کردن دانش‌آموختگان به کشورهای اروپایی برای فراگرفتن علوم و فنون جدید در آن دوره بود. متعاقب این جریان‌ها، رواج صنعت چاپ به عنوان یکی از اصلی‌ترین وسیله‌های اطلاع‌رسانی در پیشبرد گرافیک مؤثر واقع شد. در آن دوران پوسترها به صورت ابتدایی و ساده و با توجه به امکانات موجود طراحی می‌شدند و به چاپ می‌رسیدند. با ورود عکاسی و پیشرفت صنعت چاپ هنر گرافیک دچار تحولات و دگرگونی در ساختار خود شد. ظهور هنرمندان بزرگی در این عرصه باعث گردید گرافیک و به خصوص هنر پوسترسازی در ایران تکامل یافته و بر اقشار گوناگون جامعه تأثیر فراوانی بگذارد. همچنین رویدادهای دوران انقلاب و پس از آن جنگ

تحمیلی بر تمامی شاخه‌های گوناگون هنری و همچنین بر طراحی گرافیک تأثیر گذاشتند و باعث به وجود آمدن شیوه‌های جدیدی در هنر پوسترسازی شدند. در دهه‌های اخیر با پیشرفت تکنولوژی و ورود ابزارهای جدیدی مانند کامپیوتر این هنر دچار تحولات چشمگیری شده است. در هیچ مبحث دیگری از طراحی، کامپیوتر چنین تأثیر شگرفی نداشته است. حداقل تأثیر این ابزار دیجیتال، تقویت تمایل جامعه‌ی طراحی گرافیک برای انتقال عقاید و ارزش‌ها به مخاطبان جهانی بوده است.

امروزه پوستر در بخش‌های گوناگون و با موضوعات مختلف ارائه می‌گردد؛ یک نمونه از آن طراحی پوستر با موضوع فرهنگی است که در این زمینه تلاش‌های زیادی از سوی هنرمندان صورت می‌گیرد. متأسفانه در بعضی موارد با دخالت بیش از حد سفارش‌دهنده، طراح گرافیک نمی‌تواند آن گونه که می‌خواهد عمل کند. در این راستا به خصوص در زمینه‌ی موضوعات سینمایی در ایران طراحان با مشکلات زیادی از سوی مسئولان و سفارش‌دهندگان روبه‌رو هستند. هنر سینما با هنر گرافیک ارتباطی تنگاتنگ دارد. به طور مثال طراحی عنوان فیلم‌های سینمایی، طراحی تیتراژ فیلم و پوستر آن در حیطه‌ی کار طراحان گرافیک است. فیلم و پوستر وجه مشترکی دارند؛ هر دو واقعیت‌های ذهن را ثبت و جاودانی می‌کنند. به برکت وجود آن‌ها می‌توان زمان را به عقب برگرداند و به دوره‌هایی بازگشت که لزوماً زمان زیادی از آن‌ها نگذشته، ولی به طور قطع به پایان رسیده‌اند. پوستر و فیلم بسیار به هم وابسته‌اند و به یک زبان سخن می‌گویند. در طراحی پوستر این زبان می‌تواند به شیوه‌های متنوعی بیان شود. یکی از روش‌ها برای تولید پیام فیلم مورد نظر استفاده از عکس است، که آن هم می‌تواند به شیوه‌های مختلفی ارائه گردد. در این پایان‌نامه به بررسی روند پیدایش، تغییر و تحول هنر پوسترسازی به خصوص پوستره‌های فرهنگی و از جمله‌ی آن پوستره‌های سینمایی در ایران و بررسی نقش عکس در آن‌ها پرداخته می‌شود.

فصل ۱: گرافیک و عکاسی

۱-۱- دو رویکرد غالب در طراحی گرافیک معاصر ایران

به طور کلی دو رویکرد در زمینه‌ی طراحی گرافیک حضور مدام داشته و دارد. در رویکرد نخست، غلبه با وجوه کاربردی گرافیک است، بدین معنا که طراح چندان در قید و بند جنبه‌های زیباشناختی تولید اثر نیست و گرافیک - فارغ از ابعاد هنری آن - ابزاری برای تولید پیام است. میزان خلاقیت طراح گرافیک، در استادکاری‌های فنی او خلاصه می‌شود و حاصل کارش تنها با برآوردن رضایت کارفرما شکل می‌گیرد. (گاهاً به دلیل دخالت‌های بیش از حد سفارش‌دهنده، جنبه‌های زیباشناختی نادیده گرفته می‌شود.) امروزه با وجود برنامه‌های مختلف گرافیکی و دستیابی آسان به آنها، از این قبیل طراحی‌ها در سطح شهر، مکان‌های عمومی، فروشگاه‌ها و... زیاد به چشم می‌خورد. همین امر باعث پایین آمدن سطح توقع مخاطب - به طور عام - و از بین رفتن دید بصری مناسب در جامعه شده است.

در رویکرد دوم، طراحان گرافیک معتقد به حضور ارزشهای هنری در آثار خود هستند. اثر گرافیکی، جدا از عملکرد مورد سفارش و خواسته‌ی مطرح شده، تکثیر و در جامعه نفوذ پیدا می‌کند، به همین خاطر جدی گرفتن خلق آثار گرافیکی وسیله‌ی مناسبی برای ارتقای فرهنگ بصری جامعه به شمار می‌رود. طراحان این گروه، دارای بینش هنری و معتقد به رسالت هنری در آثارشان هستند و اعتقاد دارند وقتی یک اثر گرافیکی هنرمندانه طراحی شود، برای القاء موضوع مورد سفارش، عملکردی قوی‌تر و بانفوذتر خواهد داشت. فکر و آفرینش در شکل‌گیری آثارشان نقش اول را بازی می‌کند و طراح تنها در خدمت بازار و سفارش‌دهنده نیست. طراحان

این گروه، از کلیشه‌های رایج گروه اول دوری می‌کنند و نوآوری و خلاقیت در آثارشان مشهود است. این نوع نگاه به هنر گرافیک در دوران معاصر، تبدیل به یک زبان و خواست مشترک در تمام دنیا شده است. با توجه به این رویکرد، بحث‌مان را با نگاهی به تاریخ گرافیک ایران شروع می‌کنیم.

۲-۱- پیشینه‌ی طراحی گرافیک در ایران

هنرمندان ایرانی به دلیل خلاقیت و نوآوری در بسیاری از رشته‌های هنر شهرت جهانی داشته‌اند؛ در معماری و صنایع دستی، خوشنویسی، نگارگری و هنر کتاب‌سازی، طرح‌های تزئینی در زیورآلات، کاشیکاری و ده‌ها مثال دیگر که نمونه‌های زیادی از آن‌ها در موزه‌های جهان نگهداری می‌شوند.

آثار و سبک ایرانی در دنیا به سرعت و سهولت قابل تشخیص است. ایرانی‌ها همواره سبک خاص خود را در هنر داشته‌اند، که در بسیاری از آثار هنری جهان نفوذ و تأثیر آن را می‌توان دید. بسیاری از رشته‌های هنری یاد شده مثل خوشنویسی، نگارگری، طرح‌های تزئینی در طراحی گرافیک کاربرد دارند. طراحی گرافیک تقریباً بیش از یکصد سال پیش به صورت روزنامه و مطبوعات، تصویرگری در نشریات، پوستر و بسیاری آثار دیگر در ایران ظاهر شد و نزدیک به هفتاد سال پیش بود که معنی کاملاً امروزی خود را پیدا کرد. اگر گرافیک را به عنوان یک زبان بصری بپذیریم، می‌توان ردپای این هنر را در میان پیشینه‌های تصویری ایران جستجو کرد و به مشابهت‌های این هنر با هنرهای تصویری گذشته‌مان در ایران و کاربرد آنها پی برد.

بسیاری از خطوط و نقوش که در هنرهای گذشته‌ی خود داریم، گرچه در نگاه اول به ظاهر تزئینی می‌آیند، اما دارای بیان تصویری خاصی از معانی، اساطیر، فرهنگ و محیط زندگی در